

M E M Ò R I A

DELS TREBALLS FETS PER L'INSTITUT D'ESTUDIS CATALANS DURANT EL CURS 1951-1952

Una vegada més em veig obligat, per raó del càrrec amb què els meus col·legues, ara farà deu anys, volgueren honorar-me, a presentar un report — que em plauria de saber fer breu i amable — de les tasques que l'INSTITUT D'ESTUDIS CATALANS ha pogut menar a terme en els darrers dotze mesos.

Cal, però, abans d'entrar en matèria, que retem homenatge a la memòria d'un membre corresponent de la nostra Corporació, traspasat el mes de juliol darrer: Juan Moneva Puyol, jurisconsult eminent, professor durant molts cursos a la Facultat de Dret de la Universitat de Saragossa. En donar compte, en la Festa de fa dos anys, del seu nomenament per a la Secció de Ciències, tributàrem a la seva personalitat elogis que són encara presents a la memòria de tots i que no cal repetir ací.

Hem de lamentar, així mateix, la pèrdua d'altres erudits i escriptors il·lustres: Josep Pous i Pagès, degà dels escriptors catalans, novel·lista i comediògraf exigent, digne president d'aquella Institució de les Lletres Catalanes que tant féu per l'expansió i el coneixement de la nostra literatura; Manuel Folguera i Duran, cavaller de nobles ideals, durant llargues anyades ànima de la benemèrita Associació Protectora de l'Ensenyança Catalana, des de la qual laborà incansablement per l'expandiment de la nostra llengua; Pere M. Bordoy i Torrents, fundador i secretari de la Societat Catalana de Filosofia, filial de l'INSTITUT, antic secretari-redactor de la Secció de Ciències, des d'on aportà a les nostres tasques una col·laboració intel·ligent i entusiasta; Jeroni Martorell, director, des dels seus inicis, del Servei de Catalogació i Conservació de Monuments creat per l'INSTITUT l'any 1915 i des del qual s'ha realitzat una tasca tan positiva en l'inventari del nostre patrimoni artístic; Augustin Fliche, degà de la Facultat de Lletres de Montpeller, cèlebre historiador de l'Església, bon amic de l'INSTITUT i col·laborador de les nostres publicacions; Rafael Altamira, antic professor de la Universitat d'Oviedo, que durant molts anys havia dut, amb el nostre R. d'Alòs-Moner, la representació dels historiadors hispànics en el Comitè Internacional de Ciències Històriques; Ramon Torres i Carreras, doctor en Medicina que prengué una part ben activa en l'organització dels Congressos de Metges de Llengua Catalana, membre protector de la Societat Catalana d'Estudis Històrics; Josep Ribelles i Comín, bibliògraf i estudiós de la nostra literatura produïda en el País Valencià; el P. Marcellí de Castellví, que havia por-

tat a Colòmbia les seves inquietuds i les seves activitats filològiques i etnològiques; Josep Alemany i Bori, professor de literatura a l'Institut Carnegie de Tecnologia de Pittsburg; Rafael Closes i Cendra, jurisconsult il·lustre, que havia pres una part tan activa en la redacció d'un dels textos legals fonamentals de la Catalunya contemporània; Emilio Camps Cazorla, historiador de l'art, traspasat al moment que es feia càrrec de la direcció del Museu Arqueològic Nacional de Madrid.

Descansin tots en pau!

No fa gaires setmanes que ha vingut a formar en la nostra Companyia una destacada personalitat del món científic català: el mes de març passat el doctor Antoni Esteve i Subirana era cridat a col·laborar a les tasques de la Secció de Ciències en qualitat de membre adjunt. Les aportacions del nou company al camp de la Química farmacèutica són particularment remarcables i l'han fet estimar a casa nostra i a l'estranger; el seu nom, il·lustre a través de quatre generacions consecutives, hi va unit a progressos de gran transcendència terapèutica, com la síntesi del Dioxi-diamino-arsenobenzèn-metansulfoxilat sòdic (primer neo-salvarsan obtingut a Catalunya), la dels arsenicals terapèutics pentavalents, la de les primeres sulfamides catalanes (i peninsulars), la del calciferol i la de l'àcid ascòrbic. El nom del doctor Esteve — que havia estat honorat per les Acadèmies de Farmàcia de Madrid i de París, els anys 1949 i 1950, respectivament, amb el nomenament de membre corresponent — va associat a més a més a la fundació i direcció d'un gran laboratori de recerques biològiques que per la seva dignitat i la seva riquesa i per saber oferir un digne acolliment a tots els farmacòlegs, és un motiu d'orgull per a Barcelona.

El mes de juny darrer havien estat nomenats, també, dos nous membres corresponents: el P. Miquel Batllori, director de l'Institutum Historicum Societatis Iesu, de Roma, per a la Secció Històrico-Arqueològica; el professor Ignasi González-Llubera, de la Universitat de Belfast, per a la Secció Filològica.

De tothom és coneguda la vasta erudició del P. Batllori i els diversos i amples camps de treball damunt els quals s'exercita la seva inlassable activitat: Ramon Llull i el lullisme, Arnau de Vilanova, el concili de Trento, el teatre espanyol antic, Baltasar Gracián, la cultura italo-hispànica del segle XVIII, l'estètica d'Esteban de Arteaga, els jesuïtes espanyols d'Itàlia, la història de la Companyia a Amèrica, Jaume Balmes, Ignasi Casanovas, Costa i Llobera, etc. La bibliografia del nou company—notes ràpides o densos volums, apunts històrics o edicions de textos, valoracions crítiques o notícies de dipòsits documentals, reports de congressos o resultats d'excavacions, etc. — és llarguíssima i gairebé sempre fonamental. En constituir l'INSTITUT, l'any 1947, la Comissió editora de les obres d'Arnau de

Vilanova, havia cridat el P. Batllori a formar-ne part. La seva actual nominació de membre corresponent, doncs, no ha fet altra cosa que afermar uns lligams i una col·laboració que de feia temps donaven ja fruits.

El nom del senyor González-Llubera no resulta tampoc nou per als qui coneixen l'història de la nostra Corporació. L'any 1917 l'INSTITUT pensionava un jove llicenciat en Lletres que anava a Madrid a especialitzar-se en llengua i literatura rabíniques i que prosseguia, després, els seus estudis a París i a Londres. Aquella vocació inicial no s'ha vist mai desmentida, i bé que el professor González-Llubera hagi hagut de dedicar els seus cursos universitaris de Belfast a la filologia hispànica — a les seves classes s'han format alguns dels millors catalanòfils britànics —, s'ha sabut mantenir fidel, en les seves investigacions personals — algunes mostres de les quals han vist la llum en publicacions de l'INSTITUT — als estudis semítics, i ens ha donat versions tan reeixides com les de Benjamín de Tudela i Josef b. Meir ibn Sabara i correctes edicions de textos aljamiats com les de les *Coplas de Josef* i dels *Proverbios morales* de Santob de Carrión.

Siguin benvinguts els nous companys als nostres rengles!

Durant el finit curs acadèmic el ritme de publicació de les obres editades per l'INSTITUT s'ha vist alentit per causes que no depenen de la nostra voluntat.

Així i tot, avui podem presentar, fresca encara la tinta, la segona part d'*Els diplomes carolíngis a Catalunya*, editats a cura del senyor Ramon d'Abadal i de Vinyals i publicats a despeses de la Institució Patxot. Aquesta part comprèn quaranta-dos preceptes per a particulars, setze apèndixs de textos legislatius i cartes reials, precedits d'un estudi sobre els capitulars de Carlemany per als hispans i per als barcelonins, i una sèrie d'addicions i correccions a la primera part — de l'aparició de la qual donàvem compte l'any passat — amb notícies de quatre nous preceptes. La voluminosa obra del senyor Abadal es clou amb sis mapes de la Catalunya carolíngia segons els preceptes i l'acta de consagració d'Urgell i amb tres índexs — cronològic de documents publicats, de la bibliografia utilitzada i dels noms personals i geogràfics i termes tècnics jurídics — tasca difícil de què ha tingut cura el senyor Jordi Rubió i Loís.

Dues altres obres estan a punt de sortir: el segon volum de l'estudi sobre *Pere el Gran*, del senyor Ferran Soldevila, i el treball *El poblament d'Ilduro*, del senyor Marià Ribas i Bertran, guanyador del Premi Rubió i Lluch de 1949. Tampoc no farà esperar massa la seva aparició el volum segon dels «Estudis Romànics», del qual podem avançar ja el sumari: *Les fonts orientals del «Tirant lo Blanch»*, per Siegfried Bosch; *Alte Erntegeräte in der Romania*, per Fritz Krüger; *Les Cantigues d'Alfons el Savi i el primitiu «Liber miraculorum» de Nostra Dona de Montserrat*, per Dom Cebrià Baraut; *La vie catalane de sainte Marguerite du manuscrit de*

Barcelone, per István Frank; *Alguns arabismes catalans*, per J. M. Solà i Solé; *Lo svolgimento della forma metrica della poesia lirica italiana dell'Ottocento*, per W. Theodor Elwert; *Notes sobre la redacció de la Crònica de Pere el Cerimoniós*, per Ramon Gubern i Domènech; «*Tirant lo Blanch*» and the *Social Order of the End of the 15th Century*, per William J. Entwistle; «*Ço que ara s'és descubert en la província de Toscana*», pel P. Miquel Batllori; *Le «Cant de la Sibilla» en la cathédrale d'Alghero la veillée de Noël*, per Paul Aebischer; *Els «délassements» poètics de Miquel-Joan-Josep Jaume*, per Alfons Serra i Baldó; Recensions per Manuel Alvar, R. Aramon i Serrra, A.-M. Badia i Margarit, Giovanni M. Bertini, Pere Bohigas, Maria Buirra, Jordi Carbonell, J. Carreras i Artau, Hortènsia Curell de Carbonell, Miquel Dolç, W. Theodor Elwert, István Frank, R. Gubern i Domènech, Rosalia Guilleumas, Enric Guiter, Adalbert Hämel, E. Hernández i Roig, Alwin Kuhn, Tommaso Nobile, Montserrat Nubiola, M. Sanchis i Guarnier i A. Serra i Baldó. Han estat també aplegats els materials per al volum III d'aquests «Estudis» i en bona part són ja compostos.

Es troben en premsa el primer volum del *Dictari de la Diputació del General* publicat i anotat per R. Aramon i Serra i J. Noguera i Casajoana, el primer volum de Barcelona del *Corpus Vasorum Antiquorum* a cura de P. Bosch i Gimpera i J. de C. Serra i Ràfols, el *Cançoner de l'Ateneu* a cura de R. Aramon i Serra, i el primer volum de la *Crònica de Desclot* editada i anotada, en col·laboració amb Ferran Soldevila, per Jordi Rubió.

Hom ha treballat en la preparació del primer volum de les *Obres d'Arnau de Vilanova* i és d'esperar que ben aviat pugui dur-se el text a la impremta.

La Societat Catalana d'Estudis Històrics, filial de l'INSTITUT, ha inaugurat les seves publicacions amb el primer volum de la «Miscel·lània Puig i Cadafalch», recull de treballs dedicats al President de la Secció Històrico-Arqueològica de l'INSTITUT i President honorari de la Societat; aquest volum conté quaranta-dos estudis d'arqueologia, d'història de l'art i d'història, i anirà seguit d'un segon volum, la impressió del qual està avançada.

L'INSTITUT D'ESTUDIS CATALANS ha celebrat com de costum dues sessions mensuals: una de plenària i una altra de secció.

Diverses comunicacions científiques han estat presentades en les sessions particulars de cada secció: el senyor Abadal ha tractat dels primers temps del monestir de Cuixà; el senyor Serra i Ràfols ha presentat i estudiat unes estatuetes de bronze del Museu Arqueològic de Barcelona; el senyor Soldevila ha fet conèixer la seva reconstrucció dels poemes prosificats en la Crònica de Muntaner; el senyor Aramon s'ha ocupat del nom d'Ausiàs March; el senyor Font i Quer ha comentat els monu-

mentals *Genera et species plantarum argentinorum*, publicats sota la direcció d'Horacio Descole; mossèn Bataller ha exposat les seves investigacions sobre fanerògames fòssils del terciari d'Espanya i ha examinat un punt d'estratigrafia miocènica d'una localitat pròxima a Barcelona; el senyor Fontserè ha parlat de les circumstàncies meteorològiques que han determinat els períodes plujosos de l'hivern 1951-52 a Barcelona.

La Secció Històrico-Arqueològica redactà, encara, un informe sobre el projecte de trasllat del Cor de la Catedral de Barcelona, que l'INSTITUT presentà al senyor Bisbe.

La Secció Filològica continuà la revisió de mots per a una nova edició del Diccionari General de la Llengua Catalana.

El Centenari de la naixença de Francesc Matheu fou commemorat en una sessió plenària de l'INSTITUT, amb un parlament del senyor López-Picó. Hem d'anotar, així mateix, els parlaments d'homenatge tributats a la memòria de Juan Moneva Puyol pel senyor Carreras i Artau, de Jeroni Martorell pel senyor Duran i Sanpere, d'Augustin Fliche pel senyor Soldevila, de Pere M. Bordoy i Torrents pel senyor Carreras, i de Josep Pous i Pagès pel senyor Riba.

La nostra Corporació rebé la visita dels professors E. Allison Peers, de Liverpool, membre corresponent de la Secció Històrico-Arqueològica, Alwin Kuhn, de Marburg, Giovanni M. Bertini, de Torí, i K. Sneyders de Vogel, de Groningen, tots ells interessats per les nostres tasques; i donà una recepció a honor del professor Ignasi González-Llubera, de Belfast, membre corresponent de la Secció Filològica, en ocasió del seu pas per Barcelona després de llargs anys d'absència.

La festa anual de Sant Jordi se celebrà privadament el dia 10 de maig. El discurs reglamentari, amb el títol *Entorn del plagi i la suggerència*, anà a càrrec del senyor Pere Bohigas. El Secretari General llegí la memòria del curs anterior i el senyor Eduard Fontserè, president de torn, pronuncià uns mots finals. En el curs de la festa tingué lloc el repartiment dels premis corresponents a 1951, que foren els següents: dos accèssits al Premi Marià Aguiló als senyors R. Violant i Simorra i Enric Guiter pels seus *Vocabulari tècnic de la indústria terrissera catalana* i *Vocabulari de la cultura de la vinya al Rosselló*, respectivament; Premi Josep Massot i Palmés al senyor Joan Mercader i Riba pel seu treball *Catalunya en el moviment internacional consegüent als tractats d'Utrecht-Rastadt (1715-1725)*; Premi Jaume I al senyor Pere C. Palau i Ferrer i a la senyora Joaquina Comas de Candel pels seus treballs *Catàleg de la Flòrula vascular caprarienca, compreses les illetes que envolten Cabrera* i *L'illa de Menorca (L'escenari natural i el factor humà): Assaig de geografia humana*, respectivament; un accèssit al Premi Rubió i Lluch (de la Societat Catalana d'Estudis Històrics) a mossèn Lluís G. Constans pel seu treball *El Graduarium del monestir de Banyo-*

les. Els Premis Francesc Vives i Menéndez Pelayo quedaren deserts; el Premi Prat de la Riba no s'adjudicà. En el nou Cartell de Premis, que es féu públic el dia de la festa, foren anunciats, ultra els ja coneguts, tres premis nous: Santes Creus, en commemoració del vuitè centenari de la fundació d'aquell monestir, ofert a un recull de documents sobre Santes Creus; Ramon Turró, en commemoració del vint-i-cinquè aniversari de la seva mort, ofert a un treball de Biologia, i Jaume Serra i Húnter, ofert a un treball d'investigació sobre Filosofia.

La vida de relació de l'INSTITUT s'ha mantingut com en els cursos anteriors. La nostra Corporació ha estat present als congressos científics següents: Reunió d'Estudis Mediterranis, de Palerm; Congrés Internacional d'Orientalistes, d'Istanbul; Congrés Internacional d'Etnologia, d'Estocolm; Congrés de Filologia Moderna, de Lieja. Ha enviat la seva adhesió al Congrés Internacional de Crítics d'Art, d'Amsterdam, i a la Sessió de Poitiers del Congrés Arqueològic de França.

L'INSTITUT ha estat representat a la reunió anual de la Unió Acadèmica Internacional, celebrada a Londres. El nostre Delegat, que informà sobre la participació catalana en les diverses empreses de la Unió, féu un report sobre l'edició de les Obres d'Arnau de Vilanova projectada per l'INSTITUT, que fou acollida i posada sota el patronatge de la Unió Acadèmica, dins el «Corpus Philosophorum Medii Aevi».

L'INSTITUT D'ESTUDIS CATALANS ha fet present la seva adhesió als homenajes tributats als estudiosos estrangers Giovanni Galbiati, prefecte de la Biblioteca Ambrosiana; Augustin Renaudet, professor al Col·legi de França; Jules Lebreton, degà de la Facultat de Teologia de l'Institut Catòlic de París; Mario Roques, membre de l'Acadèmia d'Inscripcions i professor honorari al Col·legi de França, i als catalans Antoni Pons, J. E. Martínez i Ferrando i Manuel de Montoliu; i ha assistit als actes commemoratius del setanta-cinquè aniversari de la fundació del Centre Excursionista de Catalunya i del centenari de la naixença de Francesc Matheu.

Recordem, encara, les distincions de què han estat objecte alguns membres numeraris de l'INSTITUT: el senyor Puig i Cadafalch ha estat nomenat membre corresponent estranger honorari de la Societat Nacional d'Arqueòlegs de França i membre del Comitè d'honor de l'Associació Espanyola de Ciències Històriques; el senyor Riba, membre honorari de la Societat Catalana d'Estudis Històrics; el senyor Abadal, vice-president, i el senyor Rubió, membre del Comitè Espanyol de Ciències Històriques; el doctor Cervera, membre honorari de la Societat Italiana d'Endocrinologia i de l'Acadèmia de Medicina de Barcelona; mossèn Bataller, membre corresponent de la Societat Geològica de Bèlgica; el senyor Aramon, secretari de la Federació Internacional d'Associacions d'Estudis Romànics. El P. Anselm Albareda, membre corresponent de l'INSTITUT, ha estat nome-

nat abat titular de Ripoll. No podem deixar d'esmentar, ací, la sessió d'homenatge al senyor Puig i Cadafalch, organitzada per la Societat Catalana d'Estudis Històrics, amb motiu del lliurament de la Miscel·lània a ell dedicada.

Abans de cloure aquestes deslligades notes, hem de recordar l'activitat de les filials de l'INSTITUT, tan plenes de vida algunes d'elles.

La Secció de Botànica de la Institució Catalana d'Història Natural celebrà diverses sessions, en les quals foren presentades comunicacions dels senyors E. Batalla, A. de Bolòs, O. de Bolòs, P. Font i Quer, G. Lapraz, S. Llena, A. Marcos, R. Margalef, F. Masclans, P. Montserrat, P. Seró i C. Torra i la senyora Creu Casas de Puig. L'obertura de curs de la Institució se celebrà a Sabadell; el senyor M. Crusafont hi féu el discurs inaugural sobre el tema *L'evolució, avui*.

La Societat Catalana de Geografia començà el curs amb una conferència del senyor A. Duran i Sanpere sobre *L'Evolució urbana de Barcelona*. En les sessions normals de treball prengueren part els senyors J. Font i Solsona, M. Formiguera, J. Iglésies, J. Mercader, P. Pericay, J. J. Piquer i R. Violant i Simorra. La Societat de Geografia decidí de reprendre les tasques d'arplega de noms de lloc de Catalunya, iniciades abans de la guerra, i de publicar el primer dels treballs que hom ha pogut enllestir.

La Societat Catalana d'Estudis Històrics inaugurà l'any acadèmic amb un discurs del senyor A. M. Badia i Margarit sobre *Els orígens de la frase catalana*. En les sessions ordinàries celebrades entre Sant Jordi de l'any passat i el d'enguany, han estat llegides comunicacions dels senyors P. Bohigas, J. Carreras i Artau, F. de B. Moll, J. Perenya i Moros, C. Riba, J. Romeu, J. Rubió i E. Serra i Ràfols, en la Secció de Llengua i Literatura; A. Duran i Sanpere, J. Gudiol i Ricart, A. Panyella i J. de C. Serra i Ràfols, en la Secció d'Art i Arqueologia; A. Galí, J. Mercader, E. Moreu-Rey, J. Reglà i Campistol i J. Vicens i Vives, en la Secció d'Història. Aquesta filial rebé dos estudiosos estrangers en les seves reunions de treball: el doctor Anton Ph. Brück, de Magúncia, que parlà, en francès, del lullisme maguntí, i el doctor Marcel Durliat, de Perpinyà, que parlà, en francès també, del pintor Joan Baró i l'estil gòtic internacional. La Societat d'Estudis Històrics donà una recepció a honor dels professors sards Antoni Era, de la Universitat de Sàsser, i Giuseppe Mozzo i Alberto Boscolo, de la Universitat de Càller. La Societat, encara, assistí a la reunió, tinguda a Cambridge, de l'Assemblea de la Federació Internacional d'Associacions d'Estudis Clàssics, i a la Reunió d'Estudis Mediterranis de Palerm i al Congrés de Filologia Moderna de Lieja, i inaugurà les seves publicacions amb la ja mencionada «Miscel·lània Puig i Cadafalch».

El mes d'octubre de 1951 la nostra Corporació organitzava, dins la Secció de Ciències, una nova subsecció — la Societat Catalana d'Es-

tudis Jurídics, Econòmics i Socials — que venia a arrencar-se al costat de les societats germanes i que cobria un camp de treball vers el qual no havien fins ara mostrat una excessiva preferència els estudiosos aplegats al voltant de l'INSTITUT. Pocs dies després, el novell grup filial inaugurava les seves tasques amb un discurs del senyor J. B. Roca i Caball sobre *La seguretat social i les assegurances privades*, al qual han seguit ja diverses comunicacions en els tres nuclis de què es compon la Societat : dels senyors A. Borrell i Macià i J. M. Trias de Bes, en la Secció Jurídica ; F. Estapé, en la Secció Econòmica, i mossèn J. A. Ventosa i Aguilar, en la Secció de Ciències Socials.

Aquests, senyors, són, ràpidament i desordenadament explicats, els treballs que l'INSTITUT D'ESTUDIS CATALANS ha pogut acomplir en el seu quaranta-cinquè any d'activitat científica. Cal confiar que en anys futurs pugui ésser oferta a la vostra consideració una collita més abundosa.

R. ARAMON I SERRA

Secretari General de l'INSTITUT